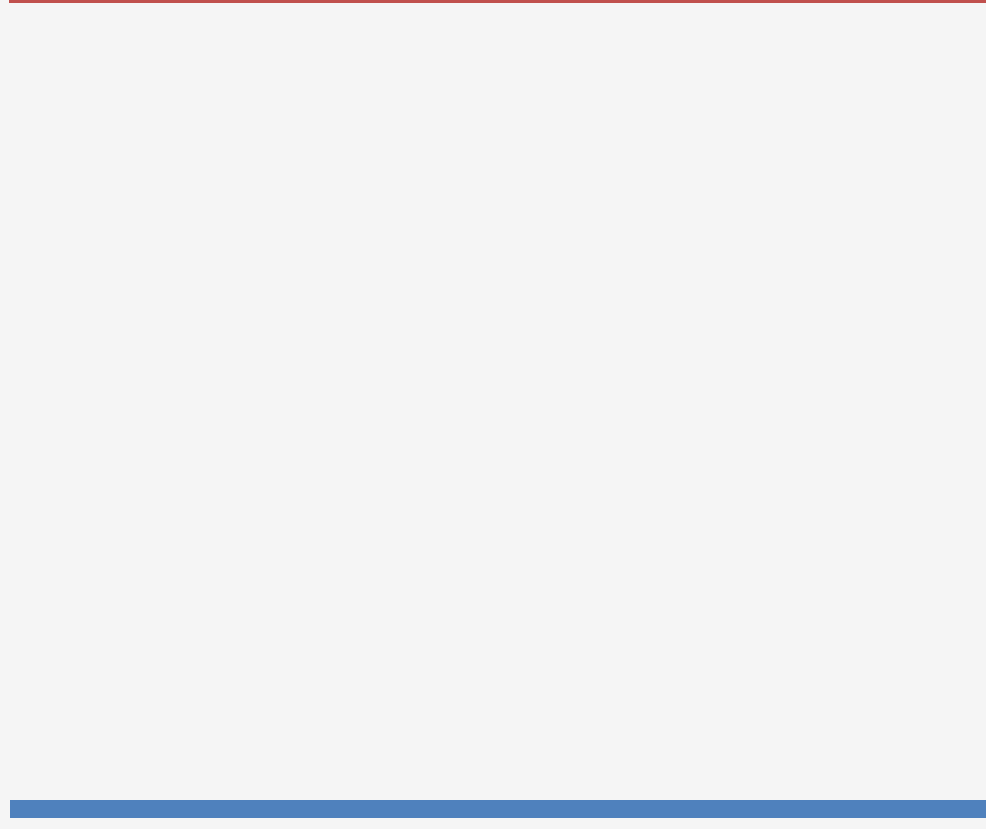

به نام خدا

بازار پول و سرمایه

انواع بازارهای مالی

تعریف بازارهای مالی:

بازار مالی بازاری است که در آن ابزارهای مالی خلق شده، سپس به واسطه نهادهای مالی معامله و داد و ستد می شوند. ولی بازارهای مالی تنها شرط ایجاد و مبادله ابزار مالی نیست. بازارهای مالی به ۸ دسته تقسیم می شود.

۱) میزان بازدهی: از نظر میزان بازدهی بازارهای مالی به دو دسته تقسیم می شوند:

□ بازارهای مالی با بازدهی ثابت (مثل اوراق قرضه)

□ بازارهای مالی با بازدهی متغیر (مانند سهام)

که اولی بازار بدهی و دومی به بازار سهام معروفند. سهام ممتاز به دارندگانش این حق را می دهد تا مبالغ ثابتی را دریافت کنند، در هر دو بازار معامله می شود.

نکته: سهام ممتاز و اوراق بدهی همچون اوراق قرضه و مشارکت از جمله ابزارهای مالی بازار با بازدهی ثابت محسوب می شود.

۲) زمان سر رسید: از نظر زمان سر رسید می توان بازارهای مالی

را به دو دسته تقسیم میشود:

□ بازارهای مالی کوتاه مدت - بازار پول

□ بازار مالی بلند مدت - بازار سرمایه

مرز بین کوتاه مدت و بلند مدت بودن سر رسید ابزارهای مالی، یک سال کامل است.

سر رسید کمتر از یک سال کوتاه مدت و سر رسید بیشتر از یک سال بلند مدت محسوب می شود.

نکته: اوراق سهام معمولاً دایمی اند و تحت عنوان ابزار بازار سرمایه طبقه بندی می شود.

۳) زمان انتشار: از نظر زمان انتشار ابزار مالی بازارهای مالی به دو دسته تقسیم می شود.

➤ بازار اولیه یا دست اول

➤ بازار ثانویه یا دست دوم

بازارهای اولیه: بازاری که ابزارهای مالی یا اوراق بهادار شرکت تازه تاسیس در آن خرید و فروش می شود.

بازار ثانویه: بازاری را که در آن ابزارهای مالی یا اوراق بهادار شرکتهایی که در گذشته تاسیس شده و اوراق بهادار آنها فروخته شده اند برای چندمین بار خرید و فروش می شوند.

۴) ساختار سازمانی: از نظر ساختار سازمانی به سه دسته تقسیم می شود.

- بازارهای مالی حراجی
- بازارهای مالی خارج از بورس
- بازارهای مالی واسطه ای

بازارهای حراج: نوعی از بازارهای مالی هستند که در آنها معاملات خریداران و فروشندگان در یک مکان مشخص قیمت ابزارهای مالی یا اوراق بهادار را تعیین می کنند. کارگزاران تالار بورس به نمایندگی از سوی سرمایه گذاران در این بازار به خرید و فروش اوراق بهادار می پردازند.

بازارهای خارج از بورس OTC: در بر گیرنده شبکه ای از معامه گران هستند که اوراق بهادار را با قیمت معین خرید و فروش می کنند. به عبارت دیگر بازار خارج از بورس شبکه ای از معامله گران است که اوراق بهادار پذیرفته شده در بازارهای رسمی و غیر رسمی را داد و ستد میکنند (بازار پایه توافقی)

بازارهای واسطه: به بازارهایی گفته می شود که در آن نهاد یا واسطه های مالی از طریق انتشار ابزارهای مالی یا به عبارت دیگر اوراق بهادار و عرضه آنها به صاحبان پس انداز (خانوار) پول یا منابع مالی به دست می آورند و این وجوه را سرمایه گذاری می کنند.

۵) زمان انجام و تحقق معامله: از نظر زمان انجام و تحقق معامله بازارهای مالی به دو دسته تقسیم می شوند.

بازار مالی آنی یا نقدی

بازار آتی سلف یا بازار مشتقه

بازار مالی آنی یا نقدی: بازاری است که در آن نقل و انتقال ابزارهای مالی فوری و بدون صرف زمان صورت می گیرد.

بازار مالی آتی یا سلف: بازاری است که نقل و انتقال ابزارهای مالی در آینده صورت می گیرد.

۶) **تعیین کنندگی قیمت:** از نظر تعیین کنندگی قیمت ابزارهای مالی به دو دسته تقسیم می شود
بازارهای مالی که قیمت ابزار مالی در بازار رسمی تعیین می شود. (مثل عرضه و تقاضا)
بازارهای مالی که قیمت ابزار مالی در بازار غیر رسمی تعیین می شود.

۷) **تابعیت خریداران و فروشندگان:** بر اساس تابعیت خریداران و فروشندگان، ابزارهای مالی به دو
دسته تقسیم می شود:

✓ بازارهای مالی درونی یا ملی

✓ بازارهای مالی برونی یا بین المللی

بازارهای درونی یا ملی به دو دسته تقسیم می شود:

(۱) بازارهای مالی داخلی (۲) بازارهای مالی خارجی

بازارهای مالی داخلی: بازاری است که در آن ناشران تابعیت یک کشور ابزارهای مالی منتشر و مبادله می کنند

بازارهای مالی خارجی: بازاری است که در آن ناشرانی که ساکن آن کشور نیستند نیز خرید و فروش می شوند.

بازارهای مالی برون: که بین المللی هم گفته می شود دارای دو ویژگی است:

- اوراق بهادار یا ابزار مالی که به محض انتشار همزمان در چند کشور عرضه می شوند.

- اوراق بهادار یا ابزارهای مالی خارج از حوزه قانونی یک کشور خاص انتشار می یابند.

۸) گستره فعالیت نهادهای مالی: از نظر گستره فعالیت نهادهای مالی به سه دسته تقسیم می شود:

✓ بازار پول

✓ بازار سرمایه

✓ بازار تامین اطمینان

بازار پول: بازاری است که در آن پس انداز کنندگان بنگاه های اقتصادی و نهادهای مالی فعال در این بازار برای کوتاه مدت با یکدیگر مبادله مالی انجام می دهند یعنی پس انداز کنندگان یا خانوارها با خرید انواع ابزار مالی یا اوراق بهادار کوتاه مدت رایج در بازار پول با هدف ایجاد بازدهی یا کسب سود بیشتر، پس اندازهای خود را در اختیار نهادهای مالی فعال در بازار پول قرار می دهند.

این نهادها نیز با سرمایه گذارای مستقیم این وجوه در دارایی های مالی یا فیزیکی برای کوتاه مدت، کمتر از یک سال، یا از طریق اعطای وام و تسهیلات با بهره به بنگاههای اقتصادی به صورت کوتاه مدت بازدهی یا سودی را کسب می کنند سپس بخشی از سود حاصله را بر طبق ویژگی های قید شده در ابزارهای مالی مبادله شده به پس انداز کنندگان می پردازند.

عمده ترین نهادهای مالی فعال در بازار پول عبارتند: از بانک های تجاری، بانکهای تخصصی، بانکهای پس انداز، بانکهای وام و پس انداز، تعاونی یا اتحادیه های اعتباری، شرکتهای تامین مالی، صندوقهای بازنشستگی و نهادهای مالی غیر بانکی عمومی و تخصصی

بازارهای سرمایه: بازاری است که در آن پس انداز کنندگان، بنگاه های اقتصادی و سایر نهادهای مالی فعال در این بازار برای بلند مدت با یکدیگر مبادله مالی انجام می دهند. یعنی پس انداز کنندگان با خرید انواع ابزار مالی یا اوراق بهادار بلند مدت رایج در بازار سرمایه با هدف کسب سود بیشتر و سرمایه گذاری مالی اقدام به مبادله می کنند. بنگاه های اقتصادی با هدف تامین مالی، اوراق بهادار مورد تقاضا در این بازارها را منتشر می کنند و به پس انداز کنندگان می فروشند.

عمده ترین نهادهای مالی فعال در بازار سرمایه عبارتند از: شرکتهای کارگزاری، معامله گران، مشاوران سرمایه گذاری، شرکتهای سرمایه گذاری، بازرسان، موسسات سرمایه گذاری با خدمات مدیریت سبد سرمایه گذاری، شرکتهای رتبه بندی.

مرز کوتاه مدت و بلند مدت بودن ابزارهای مالی در بازار پول و سرمایه یک سال کامل است.

بازارهای تامین اطمینان: بازاری است که در آن پس انداز کنندگان و نهادهای مالی فعال در این بازار با یکدیگر مبادله مالی انجام می دهند. یعنی سرمایه گذاران تامین اطمینان با اهدافی مانند کاهش ریسک، ایجاد بازدهی یا کسب سود بیشتر، یا هر دو، پس اندازهای خود را در اختیار نهادهای مالی فعال در بازار تامین اطمینان قرار می دهند. این نهادها نیز با سرمایه گذاری مستقیم این وجوه در بازارهای مالی یا دارایی های فیزیکی بازده یا سود کسب می کنند.

در صورت بروز ریسک، خسارت به سرمایه گذاران یا خانوارها طبق ویژگی های قید شده در ابزارهای مالی جبران می شود و در صورت سود آور بودن، بخشی از سود یا بازده حاصل طبق ویژگی های قید شده در ابزارهای مالی به سرمایه گذاران و پس انداز کنندگان می پردازند.

عمده ترین نهادهای مالی فعال در بازار تامین اطمینان عبارتند از:

شرکتهای بیمه عمر، صندوق بازنشستگی، شرکتهای بیمه اموال و حوادث، نهادهای مالی خریدار دیون و اسناد دریافتی، نهادهای مالی تامین راهبردهای تقلیل و توزیع ریسک، مشاوران مالی و سرمایه گذاری با بازده ثابت و نسبی

فرق بین بازار پول و سرمایه عبارتند از:

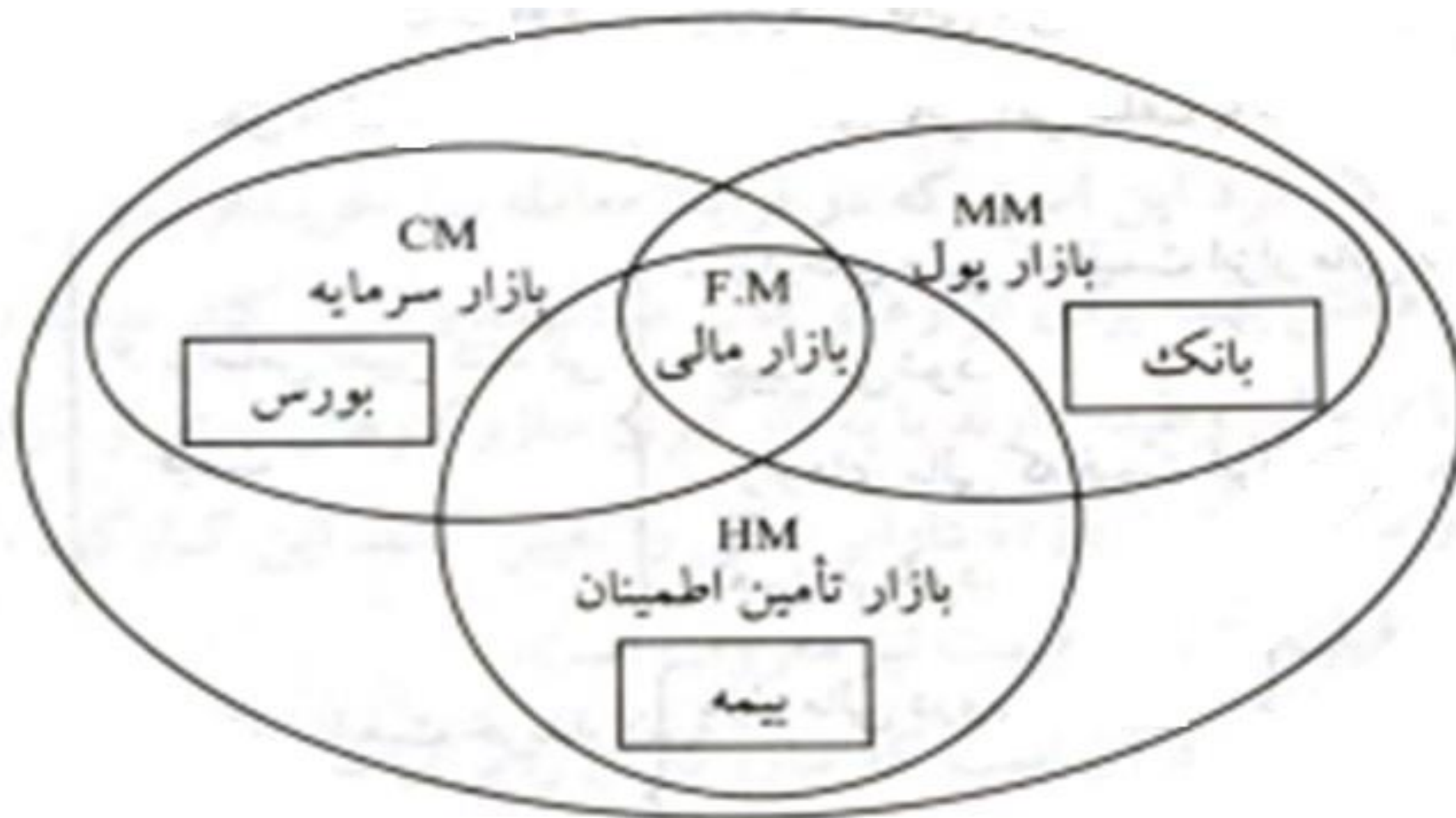
ویژگی های ابزارهای مالی بازار پول عبارتند از:

- بازدهی یا نرخ بهره معین و ثابتی دارند
- قدرت نقد شوندگی بالاتری دارند
- سر رسید کوتاه مدت (کمتر از یک سال) دارند
- ریسک کمتری دارند

ویژگی های ابزارهای مالی بازار سرمایه عبارتند از:

- بازدهی یا نرخ بهره شناور و نامعین دارند
- قدرت نقد شوندگی کمتری دارند
- سر رسید بلند مدت (بیشتر از یک سال حتی نامحدود) دارند
- ریسک بیشتری دارند.

در شکل ۱-۷ نماد بازار پول بانک ها و نماد بازار سرمایه بورس و نماد بازار اطمینان بیمه است

کارکردهای بازارها و نهادهای مالی

مهمترین کارکرد یا وظیفه بازارها و نهادهای مالی یا بخش مالی اقتصادی جمع آوری پس انداز خانوارها و انتقال آن به بنگاه های اقتصادی یا بخش واقعی اقتصاد است.

عمده ترین کارکرد یا وظایف بازارها و نهادهای مالی عبارتند از:

۱) انتقال وجوه مازاد (پس انداز) افراد علاقه مند به سرمایه گذاری (خانوارها) به متقاضیان وجوه یا بنگاه های اقتصادی **(نخستین و مهمترین هدف)**.

۲) توزیع ریسک بین عرضه کننده وجوه (خانوارها) و گیرندگان وجوه (بنگاه های اقتصادی) است **(بازار تامین اطمینان)**

۳) فرایند معامله بین خریداران و فروشندگان ابزارهای مالی، قیمتی بهینه برای ابزارهای مالی مبادله شده تعیین کند. به عبارت دیگر بازارها و نهادهای مالی وظیفه دارند با بکارگیری ساز و کارهای استقرار بازار رقابت کامل، نرخ بازده دارایی مالی را تعیین کنند که این کارکرد فرایند کشف قیمت نیز معروف است **(فرآیند کشف قیمت)**

۴) ساز کاری را برای سرمایه گذار و خریدار ابزار مالی، به منظور فروش مجدد آن فراهم کند و به این دلیل است که می گویند بازارهای مالی ویژگی نقدینگی دارند و در صورت نبود آن مالک ابزار مالی مجبور می شود تا اوراق بهادار یا ابزارهای مالی را (مانند اوراق قرضه یا مشارکت و سهام شرکت ها) تا سررسید یا تا زمانی که مشتری مناسبی پیدا شود نزد خود نگه دارد (ویژگی نقدینگی بازارهای مالی).

نکته: درجه نقدینگی و نقدشوندگی یکی از معیارهایی است که بازارهای مالی از یکدیگر متمایز می کند.

۵) کاهش دادن هزینه های جستجو و گردآوری اطلاعات است.

هزینه های جستجو به سه دسته تقسیم می شود:

۱) هزینه های آشکار که به صورت صرف پول برای تبلیغات فروش یا خرید ابزارهای مالی نشان داده می شوند.

۲) هزینه های ضمنی که به صورت ارزش زمان صرف شده خود را نشان می دهد.

۳) هزینه های اطلاعاتی که به ارزیابی کارایی سرمایه گذاری در ابزارهای مالی و جریان های نقدی مورد انتظار آن مربوط می شود.

تعریف توسعه مالی، عمق مالی و نقدشوندگی بازارهای مالی:

توسعه مالی: به شرایطی گفته می شود که ابزارها، نهادها و بازارهای مالی آثار اختلاف در هزینه های اطلاعات، اجرا و مبادله را کاهش می دهند اما الزاما حذف نمی کنند. به عبارت دیگر توسعه مالی شامل بهبود در کارکردهای پنج گانه بازارها و نهادهای مالی است.

عمق یا ژرفای مالی: به معنی افزایش در ابداع و عرضه ابزارهای مالی قابل معامله توسط نهادهای مالی در بازارهای مالی جامعه است.

بازارهای مالی به توان نقدشوندگی بالا، توانایی بازار برای جذب حجم عظیم معاملات بدون ایجاد نوسان بیش از اندازه در قیمت ابزارهای مالی تعریف می شود. علاوه بر این ویژگی اصلی بازارهای مالی با توان نقدشوندگی بالا، اندک بودن فاصله بین قیمت های پیشنهادی خرید و فروش است. به این معنی که معاملات به روش مقرون به صرفه اجرا می شود.

بازارهای مالی با توان نقدشوندگی بالا به موفقیت عرضه عمومی ابزارهای مالی به ویژه سهام و اوراق قرضه منجر می شود و موجب کاهش هزینه و ریسک فعالان بازارهای مالی، کاهش هزینه های سرمایه گذاران از طریق دامنه نوسان، کاهش هزینه های معاملاتی می شود.

از دیدگاه کلان، وجود بازارهای مالی با توان نقد شوندگی بالا برای تخصیص کارای سرمایه لازم و ضروری است. که باعث می شود هزینه تامین مالی ناشران ابزارهای مالی را نیز کاهش دهد.

از دیدگاه خرد، بازارهای مالی با قدرت نقد شوندگی بالا امکان دسترسی به سرمایه گذاران متفاوت با راهبردهای معاملاتی متنوع را نیز فراهم می کند.

به طور کلی می توان گفت نقدشوندگی بازارهای مالی به عواملی همچون عمق بازار، عرض یا گستره بازار، انعطاف پذیری بازار و سرعت معاملات در بازار بستگی دارد.

عرض بازار: نسبتی از کل بازار است که در حرکت صعودی یا نزولی بازار مشارکت دارد و به میزان استحکام بازار بستگی دارد و نشان دهنده هزینه تغییر موقعیت در بازار است.

شاخص اندازه گیری عرض بازار فاصله بین قیمت های پیشنهادی خرید و فروش است. به عبارت دیگر بازارهای مالی با قدرت نقدشوندگی بالا به منظور جلوگیری از تغییرات شدید قیمت، باید فاصله مذکور به اندازه کافی کم باشد.

انعطاف پذیری بازار: مدتی است که باید پس از نوسانات شدید قیمت طی شود تا بازار به حالت تعادل برسد. معمولاً این نوسانات در اثر انتشار اخبار (معمولاً اخبار منفی) یا حالت معاملات با حجم بزرگ رخ می دهند. بازار انعطاف پذیر بازار قدرتمندی است که در آن قیمت‌ها در مدت کوتاهی به میانگین یا مقدار منطقی خود باز می گردند.

سرعت معاملات بازار: سرعتی که در آن معاملات در بازار جذب می شوند. در بازارهای مالی با نقدشوندگی بالا معاملات با کمترین وقفه زمانی ممکن اجرا می شوند.